

В статье рассмотрены основные положения процесса подготовки специалистов интеллектуального труда в современных условиях глобализации. Внимание авторов сосредоточено на социальном аспекте.

P.Ф. Smolovik, N.A. Davidova

SOCIAL ASPECT OF PROCESS OF PREPARATION OF SPECIALISTS OF INTELLECTUAL LABOUR IN MODERN TERMS OF GLOBALIZATION

In the article the substantive provisions of process of preparation of specialists of intellectual labour in the modern terms of globalization are considered. Attention of authors is concentrated on a social aspect.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2010

УДК 65.01:342

*О. С. Пономарьов, А. О. Харченко
м. Харків, Україна*

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ І СУСПІЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

1. Загальна постановка проблеми. Ті кардинальні трансформації, які відбуваються сьогодні в світі, вимагають для свого усвідомлення глибокого філософського аналізу, адже без нього практично неможливо визначити їх сутність і вплив на шляхи і характер подальшого суспільного розвитку. Цей аналіз має особливе значення для України, де реформи відбуваються вкрай безсистемно і хаотично, внаслідок чого ми втратили ті істотні переваги у порівнянні з іншими постсоціалістичними країнами, які були нам притаманні на початку транзитивного періоду. За результатами соціально-філософського аналізу тільки й можна сформулювати парадигму ефективного управління суспільними процесами, метою яких має стати успішна реалізація основних цілей і завдань транзитивності, розробка і реалізація ефективної стратегії соціально-економічного і духовного розвитку країни.

Таким чином, сьогодні особливої важливості й актуальності набуває проблема розробки цілісної філософської парадигми соціального управління та використання її положень в практиці суспільної трансформації. На жаль, на сьогодні, як нам вже доводилося зазначати, «не існує навіть загально прийнятого однозначного визначення філософії управління, об'єкта і предмета її дослідження, основного понятійного та категоріального апарату. Подібне становище зумовлено тим, що гостра проблема у філософському осмисленні змісту самого поняття управління та сутності відповідного соціального феномену виникла порівняно недавно і виступає своєрідним відображенням кризи управління» [1, с. 24].

Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і прикладними питаннями зумовлений тією істотною залежністю, яка об'єктивно існує між соціально-економічним розвитком країни, добробутом населення і соціально-психологічним його самопочуттям, з одного боку, та характером перебігу трансформаційних процесів, – з іншого. Сам же феномен транзитивності серйозно впливає на вибір шляхів і засобів побудови держави на принципах ринкової економіки і демократизації суспільного життя, забезпечення прав і свобод людини і верховенства права. Крім того, від висновків філософської рефлексії залежить характер практичних дій, спрямованих на втілення у життя цілей і завдань транзитивних перетворень.

На жаль, однак, дійсність і практична діяльність владних кіл часто не тільки не відповідає висновкам і рекомендаціям вчених, а інколи суперечить їм. Тому виникає необхідність у більш детальній увазі саме до прикладних аспектів порушеної проблеми, до формування дійових механізмів доведення до влади та до широкої громадськості цих висновків дослідників з метою належного їх урахування у практиці державного управління і місцевого самоврядування, у практиці управління господарськими структурами.

Аналіз стану досліджень і наукових публікацій з проблеми свідчить про її безумовну важливість та актуальність. Так, В. Г. Кремень пише, що «сьогодні суспільство сповнене безпрецедентних проблем і суперечностей. Їх вирішення багато в чому залежить від інноваційного підходу, інноваційного мислення, зрештою, від успішного формування та розвитку інноваційної людини. За цих вимог особливо важливі завдання постають в галузі освіти, яка й покликана сформувати нову людину, яка мусить мислити і жити у цивілізаційних вимірах, тобто бути інноваційною людиною» [2, с. 11]. Уявляється, що саме така інноваційність може стати надійним підґрунтям громадянської активності людей і їх усвідомленого впливу на владні кола, який примусить їх діяти в інтересах суспільства.

Не випадково А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах та В. Семиноженко, аналізуючи характер і практику спроб побудови в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, одну з основних причин її фактичного провалу вбачають у тому, що «причини невдалого реформування лежать не тільки у площині помилок в економічній політиці та умовах і факторах, які визначають функціонування економіки, але мають й інші складові, в тому числі й такі, що полягають у соціальних та духовних чинниках» [3, с. 247].

Справа в тім, що суспільна природа людина з необхідністю зумовлює те, що її успішна життєдіяльність можлива лише при суспільному характері її буття. Саме в цьому разі, завдяки своїй участі у суспільному поділі праці, людина отримує можливість задовольняти свої матеріальні й духовні потреби. Однак разом з перевагами суспільного буття, воно несе й певні суперечності, корені яких пов'язані з тим, що цілі, інтереси і прагнення різних людей можуть істотно відрізнятися між собою і навіть бути прямо протилежними.

У будь-якому суспільстві завжди виникає й існує певна нерівність, соціальне розшарування, несправедливий порядок розподілу благ. Він ще більш посилюється з виникненням і поглибленням суспільного поділу праці й появою приватної власності. Ця нерівність може бути зумовлена як природними чинниками – відмінністю людей за фізичними силами, станом здоров'я, інтелектуальним розвитком, здібностями тощо, так і соціальними – походженням, належністю до певного класу чи стану, рівнем освіти і культури, матеріальним становищем, суспільною значущістю професії тощо. С. Е. Крапивенський зазначає з цього приводу: «якщо суспільний поділ праці закріплює людей за певним видом діяльності, то приватна власність розділяє людей по відношенню до засобів виробництва і привласненню результатів праці, причому ті, хто володіє засобами виробництва, має реальні можливості експлуатувати тих, хто їх позбавлений» [4, с. 135].

Цілком природно, що такий стан речей викликає невдоволення тих, кого експлуатують. Вони трансформують це своє невдоволення у різні форми пасивного опору, насамперед низьку продуктивність праці, хоча час від часу переходять і до активних вступів – страйків і навіть повстань. Більш того, навіть мислячі представники панівних класів, ще раніше усвідомлюють хиби такої ситуації, а отже і недосконалість існуючого суспільного устрою. Це невдоволення породжує не тільки прагнення змінити його, а й пошуки моделі якогось ідеального, справедливого суспільства і можливих шляхів його побудови. Подібні ідеї з'являються спочатку в релігійних віруваннях та їх доктринах, що виступали однією з

перших форм суспільної свідомості. Пізніше вони стають предметом філософської рефлексії і різних теоретичних побудов – від утопічних до науково обґрунтованих.

Сутність і специфіка суспільства, характер взаємозв'язків і взаємодії з індивідами, закономірності його функціонування і розвитку є центральними проблемами соціальної філософії. Однак сьогодні не існує навіть єдиного підходу до його визначення. Одні дотримуються скоріше ідеалістичного розуміння суспільства і вбачають в ньому особливу певну надіндивідуальну духовну реальність, яка ґрунтується на колективних уявленнях (Е. Дюркгейм) або реальність, породжену певною спрямованістю духу, яка існує не об'єктивно, а як певна ілюзія свідомості, своєрідна «об'єктивація» людських відносин (М. О. Бердяєв) або таке духовно-моральнісне утворення, яке пов'язане з підпорядкуванням людської волі «належному» (С. Л. Франк).

У других, на відміну від розглянутих і порівняно близьких між собою підходів, розуміння суспільства наближене до матеріалістичного. На їх думку, суспільство – це така взаємодія людей, яка є продуктом соціальних дій, орієнтованих на інших людей (М. Вебер) або така система відносин між людьми, центральним елементом якої є норми і цінності (Т. Парсонс). Нарешті, треті розглядають суспільство з послідовних матеріалістичних позицій (К. Маркс та його послідовники). На їх переконання, суспільство є такою сукупністю об'єктивних суспільних відносин, яка існує в певних історично визначених формах, формується і розвивається в процесі спільної практичної діяльності людей [5].

Можна навести й багато інших визначень суспільства, в яких тією чи іншою мірою відображають різні аспекти цього цікавого феномену та історичний процес розвитку уявлень про нього. Так, Аристотель розумів під суспільством сукупність індивідів, які об'єднуються заради задоволення «соціальних інстинктів». Відмінності ж «природного стану» співіснування людей та його громадянського, «суспільно-договірного» стану підкреслювали Гоббс, Локк, Шефтсбері, МанDEVІЛЬ, Юм, Мейн. Барт та інші. Суспільство як сукупність цивілізацій розглядали Данилевський, Тойнбі, Шпенглер та інші [6].

Мета статті полягає у тому, щоб, виходячи з проаналізованих тут основоположних поглядів філософів на суспільство, спробувати визначити завдання управління і філософії управління у завершенні в Україні побудови суспільства трансформаційного типу і переходу до усталеного інноваційного розвитку. Справа в тім, що незалежно від характеру світоглядних позицій дослідників стосовно визначення сутності та змісту поняття суспільства, переважна їх більшість визнає його недосконалість, визнає існування істотних проблем, які не дозволяють вважати суспільство таким, яке б влаштовувало всіх його членів або принаймні більшу їх частину. Тому одним із важливих завдань соціальної філософії постає аналіз проблем і суперечностей, притаманних суспільству взагалі й конкретним його формам і проявам, пошук шляхів, засобів і механізмів можливого їх подолання та спроби побудови більш досконалого суспільства. Оскільки ж основні з цих суперечностей найбільш чітко і яскраво проявляються в характері суспільних відносин, доцільно розглянути сутність останніх.

Виклад основного матеріалу. Суспільні відносини являють собою стійкі, типово-необхідні соціальні зв'язки між індивідами та соціальними групами. Вони відображають структуру соціальних зв'язків, які, у свою чергу, залежать від суспільного устрою, форм власності, видів практичної діяльності людей та їх інтересів і прагнень. Вся множина суспільних відносин поділяється на ті, що спрямовані на самозбереження і збереження існуючого суспільного устрою, і на ті, метою яких є прагнення змінити його відповідно до ідеалів, які сповідують прихильники удосконалення. Цілком очевидно, що і перша, і друга група суспільних відносин, залежно від обставин, можуть відігравати як позитивну, так і

негативну роль у забезпечення функціонування і розвитку конкретного суспільства. Соціальна практика дає безліч підтверджень цієї тези.

Серед причин недосконалості суспільства слід вказати і недосконалість та суперечливість природи самої людини. Як стверджує Екклезіаст, «немає людини праведної на землі, що робила б добро і не грішила, тому не клади свого серця на всякі слова, що говорять». Одним з підтверджень цього положення є практика численних виборчих кампаній, коли кандидати щедро обіцяють населенню різні блага, а після свого обрання чомусь забувають про них і у своїй практичній діяльності виходять виключно із власних інтересів або інтересів тих кланів і політичних сил, представниками яких вони фактично виступають.

Поширеними суперечностями людської природи, які теж зумовлюють потребу в розвитку і вдосконаленні суспільства, стають суперечність між індивідуальними і суспільними потребами та інтересами людини і суперечність між її прагненням зберегти досягнутий нею рівень добробуту, з одного боку. та новими потребами, – з іншого. Проявом першої виступає поширене прагнення окремих індивідів менше працювати і більше отримувати, проявом другої – те, що задоволення однієї потреби звичайно породжує появу нових, більш складних, для задоволення яких необхідні нові способи і технології виробництва і новий зміст суспільних відносин. Тому необхідними стають зміни цілей, змісту і характеру управління, визнання, законодавче забезпечення і захист громадянських прав кожної людини.

Свого часу видатний хірург і мислитель М. М. Амосов зазначав, що «у світі все вимірне і кероване. На жаль, поки що кероване лише в межах біологічної природи людини та її обмеженого розуму. Тому, доки не відбудеться кілька проривів у природничих науках, доки вони не поширяться повсюдно, люди не зміняться, і життя потече у старих берегах». Він впевнений, що «майбутнє, навіть віддалене, не обіцяє безконфліктності в суспільстві, не гарантує постійного соціального прогресу та оптимальної ідеології. Нестача Розуму присутня на всіх рівнях: у громадян, спільнот і всього людства» [7, с. 160].

Ця нестача інколи робить управління соціальними процесами, а відтак і характер суспільного розвитку безсистемним, непослідовним і хаотичним. Існує дві причини цього становища. Перша полягає у недостатньому рівні професійної управлінської компетенції окремих керівників, поганому знанні, а то й відвертому нехтуванні ними об'єктивних законів функціонування і розвитку соціуму. Друга ж причина полягає в існуванні розбіжностей між цілями та власними інтересами і прагненнями цих керівників, з одного боку, суспільними цілями та інтересами, з іншого боку. Тому очікувати від них якихось системних дій, спрямованих на кардинальне поліпшення суспільного устрою, економічної бази, соціальних відносин та інституційних основ було б щонайменше утопічним. Не випадково у відомому пролетарському гімні співалось, що «никто не даст нам избавленья – ни Бог, ни царь и ни герой». Однак і закликати людей до дій з насильницького перетворення суспільства також необачно, оскільки, як свідчить історична практика, серйозних втрат і непоправної шкоди при цьому майже неможливо уникнути.

Тому й прискорення трансформаційних процесів та їх завершення має відбуватися еволюційним шляхом і спрямовуватися на досягнення обраних цілей, які детально і з системних позицій розглядає О. М. Данилов [8].

Суспільство являє собою надскладну систему, яка перебуває в полі дії величезної множини різноманітних чинників. Її елементам – індивідам та їх групам – притаманні істотно різні, інколи навіть прямо протилежні цілі, прагнення та інтереси, а функціонування системи відбувається як складна взаємодія процесів різної природи: політичних, економічних, соціальних, демографічних тощо. На перший погляд, в такому разі їх результатом можуть бути лише хаотичні, випадкові зміни, що цілком визначаються волею вищого керівництва, а

можливість їх впорядкування залежить від цілей і рівня професіоналізму цього керівництва та розуміння ним своєї місії і свого служіння людям і соціальному прогресу.

В той же час об'єктивні закономірності логіки соціального розвитку відповідно до притаманних соціуму як надзвичайно складній відкритій та дисипативній системі властивостей самоорганізації, саморозвитку і самоуправління зумовлюють його поступову еволюцію. Філософи, соціологи та економісти можуть лише через певний час пояснити сутність цих процесів, пропонуючи ті чи інші теорії, формулюючи їх у вигляді певних законів. Хоча сьогодні стало модним нехтувати марксистськими ідеями, однак побудована на них теорія послідовної закономірної зміни суспільно-економічних формацій досить адекватно описує історичний розвиток суспільства.

Дійсно, його визначальною умовою виступає рівень продуктивних сил і продуктивності праці, який залежить не лише від застосовуваних технологій, а й від міри зацікавленості виконавця у її кількісних та якісних результатах. Так, раб абсолютно не був зацікавлений в результатах своєї праці, і її продуктивність у рабовласницькому суспільстві була вкрай низька, оскільки забезпечувалася тільки примусом і страхом фізичних покарань.

Селянин у феодальному суспільстві більш зацікавлений в результатах праці, оскільки певна частина врощеного ним врожаю залишалася йому власності для утримання своєї сім'ї. Поява ж капіталізму була зумовлена необхідністю дати працівникові ще й політичну свободу, можливість самостійно обирати місце і характер роботи. Сучасне ж постіндустріальне суспільство, крім застосування високих технологій, які потребують відповідної кваліфікації працівників, прагне створювати ще й додаткові стимули для їх зацікавлення у високопродуктивній праці шляхом начебто безпосереднього залучення до співволодіння підприємством завдяки продажу працівникам певної частини акцій та їх участі в управлінні.

Отже, начебто можна дійти висновку, що взагалі не треба прагнути щось робити заради удосконалення суспільства, мовляв, його властивості самоорганізації і саморозвитку в решті решт майже автоматично трансформують форми його організації і характер функціонування у найбільш раціональні. Однак цей висновок не витримує критики. По-перше, процеси самоорганізації занадто інерційні, перехід суспільства від одного до іншого стану триває довгі десятиліття, а то і століття, а людина ж хотіла б жити краще вже сьогодні. По-друге, вектор тенденцій суспільного розвитку, що визначаються самоорганізацією, виступає рівнодіючою великою кількості різноспрямованих процесів, і в кожний даний момент неможливо визначити і передбачити, який з них і яким чином впливатиме на загальний розвиток вже в наступний момент. По-третє, як вже зазначалося, багатьом керівникам властиві недостатній управлінський професіоналізм, відсутність глибокого розуміння логіки соціального прогресу, через що вони у своїх діях виходять не з її вимог, а з суто волонтаристських прагнень, ускладнюючи тим самим прояви самоорганізації, відтягуючи їх і гальмуючи соціальний прогрес.

Відомий фахівець з психології лідерства і стратегічного управління Дж. Ван Маурік справедливо пише, що «мудреці від Еразма Роттердамського до Елвіна Тоффлера і Боба Ділана передбачали майбутнє і темпи змін. Можливо, вони оцінювали їх по-різному, але в одному їхні оцінки співпали – майбутнє настає, причому швидко. Краще бути готовим до нього» [9, с. 14]. Ось така готовність вимагає не просто бажання побудови нового, більш досконалого суспільства, а й глибокого розуміння закономірностей логіки суспільного розвитку.

Ця логіка, як і філософія управління, віддає перевагу еволюційним, а не революційним шляхам розвитку, які вносять істотний деструктив і виходять з під контролю навіть тих, хто їх планував і починав здійснювати революційні перетворення.

Історія дає безліч прикладів, що підтверджують цю тезу. Ми ж наведемо думку провідних українських фахівців з соціальної філософії В. П. Андрущенко, Л. В. Губерського і М. І. Михальченка, які зазначають, що «оцінюючи революцію загалом, мисляча громадськість все більш рельєфно викристалізувала думку про те, що позитивні зрушення, обумовлені нею, є надто слабкою втіхою у порівнянні з тим соціальним злом, якого завдала революція людству, світовій цивілізації та культурі». Вони підкреслюють, що «мільйони жертв нівелюють будь-який позитивний результат. Це лише один бік справи. Другий же полягає в тому, що майже третину людства революція зіштовхнула із стовбової дороги розвитку цивілізації, зумовила буйний розквіт соціальних деформацій та катаклізмів» [10, с. 199].

Вибір шляхів і механізмів побудови нового суспільства та управління ним має ґрунтуватися виключно на логіці суспільного розвитку та її закономірностях. При цьому необхідно підкреслити, що соціальні закони діють зовсім не так, як закони природи. За словами К. Х. Момджяна, «в природі закони є абсолютними приписами, а в суспільстві – це скоріше обмежувачі. Люди, соціальні групи, суспільні інститути можуть іноді діяти, не звертаючи уваги на закон, не знаючи його, не бажаючи дотримуватись його вимог, спираючись на інші закони тощо. Закон всесвітнього тяжіння неможливо обійти, закони соціальні – можна...на певний період. Але через певний час (його тривалість залежить від багатьох чинників) ігнорований закон починає мстити людям, суспільству» [11, с. 403-404].

Філософський аналіз процесів розвитку України протягом останніх двох десятиліть виявляє такі істотні ускладнення. По-перше, у нас практично відсутня справжня управлінська еліта, здатна консолідувати народ у єдину політичну націю, запропонувати загально прийнятну ефективну стратегію розвитку і забезпечити її успішну реалізацію. По-друге, поразка соціалізму у поєднанні з невмінням зробити з неї належні методологічні висновки і скептичним ставленням до марксизму не тільки керівників, але й, на жаль, суспільствознавців, заважає виробити і запропонувати суспільству яскраву, чітку і привабливу національну ідею. Вона повинна бути спрямована не тільки на завершення, безумовно, вкрай необхідних трансформаційних процесів, а й на подолання істотного технологічного відставання від провідних економічно розвинених країн світу, на забезпечення успішного виходу України на траєкторію глобальної тенденції світового інноваційного розвитку [12]. Розробки і реалізація такої ідеї вимагають максимальної мобілізації інтелектуального потенціалу країни, однак вона може стати не тільки метою стратегічного розвитку країни, а й потужним чинником консолідації суспільства, подолання політичних, регіональних, релігійних, мовних та інших бар'єрів, що сьогодні слугують численними лініями розколу й істотно гальмують соціально-економічне й духовне відродження України.

Єдиний спосіб забезпечення нормального існування, функціонування і розвитку будь-якого соціального організму полягає тільки у співробітництві. Агресивне ж суперництво, яке стає все більш поширеним аж ніяк не сприяє суспільному розвитку і побудові нового суспільства. Тому одним з ідеалів нового суспільства та його побудови є суспільна злагода на основі спільних життєвих цінностей переважної частини людей. Однією з них є і прагнення до успішної реалізації стратегії інноваційного розвитку, науково-технічного прогресу, впровадження інноваційних виробничих і соціальних технологій, що вимагає посилення уваги до системи освіти.

Російський фахівець з соціальної філософії І. А. Гобозов впевнений, що «науково-технічна революція стала складовою частиною сучасного світу. Вона увійшла у всі структури суспільних відносин. Тому вона не може не впливати на розвиток соціуму, на світогляд людей і в цілому на майбутнє людства. Ось чому багато філософів (і не тільки філософів) досліджують її з точки зору тієї ролі, яку вона відіграє в сучасному суспільстві і у формуванні нових

соціальних структур. В результаті тривалих роздумів вони дійшли висновку, що ні духовні, ні економічні чинники сьогодні не детермінують суспільний розвиток. Таку детермінацію начебто здійснює техніка». Однак на його глибоке переконання, «техніка не може бути головною детермінантою суспільного розвитку. Її не слід розглядати окремо від всього складного, багатопланового і багатогранного життя. Не можна її аналізувати окремо від суспільних відносин і суспільних потреб. Техніка сама по собі не функціонує і без людей, без їхньої взаємодії в процесі виробництва перетворюється на купу мертвих металів». Не можна не погодитися і з тим, як вчений спеціально підкреслює, що техніка «пронизує всі сфери суспільного життя, але ніде не виступає самостійно, і, таким чином, не може претендувати на роль детермінанти історичного розвитку» [13, с. 91]. Такою детермінантою виступають тільки людина і суспільство за умови належного усвідомлення ними сутності й напрямів цього розвитку.

В. П. Андрущенко дотримується подібної ж думки, стверджуючи, що «історію творять люди, а не машини. Водночас людина досягає свободи, не ігноруючи роль техніки, а розумно використовуючи її, створюючи суспільство, вільне від усіх форм відчуження, в тому числі й відчуження машини. Машинний фетишизм не повинен заступати машинами людину та її суспільні відносини». Майбутнє, як спеціально підкреслює відомий філософ, «належить людям, які володіють машинами такою самою мірою, як власними суспільними відносинами. Суб'єктивний чинник історичного процесу, як і його об'єктивна складова, є потужним чинником розвитку» [14, с. 381].

Знов повертаючись до проблем співвідношення еволюції й революції та їх місця в процесах суспільного розвитку, зазначимо, що революція, в тому числі й та, що має своєю основною метою забезпечення інтересів переважної більшості населення, може призвести до зовсім неочікуваних наслідків, як це трапилося з побудовою соціалізму в колишньому Радянському Союзі, а згодом і в інших країнах Східної Європи і Азії. Той факт, що суспільства, які були сформовані там, були далекі від ідеалу і не відображали інтересів і прагнень більшості людей, підтверджує досить спокійна реакція населення цих країн на його швидкий демонтаж. Ніхто не виступив на захист «найбільш демократичних» суспільств, метою яких проголошувалися свобода, рівність, братерство і щастя людей.

Аналізуючи причини такого швидкого краху соціалізму і початку трансформаційних процесів практично одночасно у всіх соціалістичних країнах, польський громадський діяч Адам Міхник писав, що «ми хотіли демократії замість диктатури, плюралізму замість монополії, закону замість беззаконня, свободи преси замість цензури, різноманіття замість одноманіття, відкритих кордонів замість колючого дроту, толерантності замість пануючої ідеології, творчості замість сліпої слухняності, шансів на добробут і розвиток замість бідності та відсталості». Він підкреслює, що люди «мріяли про право людини на гідність, про те, щоб з людиною перестали поводитись як з власністю держави» [15].

Сьогодні лише окремі з постсоціалістичних країн, і то далеко не повною мірою, змогли реалізувати ті прагнення та ідеали, які лежали в основі суспільно-політичної і соціально-економічної трансформації. Навіть у тих з них, що відносно успішно здійснили ринкові перетворення і побудову громадянського суспільства, були прийняті до Європейського Союзу, існує багато складних проблем. Вони особливо яскраво виявилися в період світової фінансово-економічної кризи. Це й високий рівень безробіття, і дефіцит державного бюджету, ліквідація якого спричиняє зменшення соціальних витрат і погіршення рівня добробуту широких мас населення.

Соціалізм з давніх пір вважався чи не єдиною можливістю реалізації мрії людей про справедливе суспільство. Однак і він не забезпечує умов для демократії і плюралізму думок і поглядів, торжества закону і справедливості, свободи слова, різноманіття проявів

самовираження людей, відкритих кордонів і демонстрації своїх переваг рівнем матеріального і духовного життя людей. Він же фактично відгороджувався від світу «залізною завісою» і колючим дротом, щоб громадяни не бачили, що капіталізм може забезпечити не гірші, а то й кращі умови життя, толерантності, творчості та особистісного розвитку.

Ось чому відмова від соціалізму (принаймні тієї моделі, що була реалізована в СРСР та інших країнах так званого соціалістичного табору) має слугувати аргументом на користь подальшого пошуку суспільних ідеалів, шляхів і механізмів побудови нового суспільства. Ці пошуки слід вести не у відриві теоретичних економічних і політичних конструкцій від духовних і соціокультурних потреб людей, а у їх єдності. Тільки системний підхід може забезпечити успіх цих пошуків. Однак необхідною умовою при цьому має бути сприйняття і загальне прийняття тих цілей і цінностей, які пропонують ініціатори такої побудови і які враховують одвічні мрії, прагнення й інтереси переважної більшості людей.

Висновки. По-перше, формування культури і духовності населення стає важливою передумовою можливості побудови суспільства, яке б відповідало потребам людей і забезпечувало кожному можливість творчого самовираження, особистісного розвитку і досягнення життєвого успіху.

По-друге, раціональний суспільний устрій можна реалізувати лише за умови відповідності дій населення і влади вимогам логіки соціального розвитку і закономірностям самоорганізації складних соціальних систем. А це вимагає їх знання і чіткого дотримання, рішучого виключення спроб волонтаристського їх порушення або відвертого ігнорування.

По-третє, ідеального суспільства, прийняттого для кожного його члена, не може бути в принципі, бо задовольнити їх суперечливі цілі, прагнення та інтереси неможливо. Тому необхідно, щоб майбутнє суспільство будувалося на загальнолюдських цінностях добра, толерантності і взаємодопомоги, на відсутності агресії людей відносно один одного.

По-четверте, побудова такого суспільства вимагає взаєморозуміння між людьми, суспільної злагоди і прийняття переважною більшістю спільних цінностей, відповідної вихованості людей, мобілізації фізичних сил та інтелектуального потенціалу кожного на досягнення визначених цілей та забезпечення належного функціонування і розвитку суспільних інститутів.

По-п'яте, керівництво на всіх рівнях управління має виходити з розуміння системної цілісності суспільного організму, його функціонування і розвитку, прагнути забезпечити підвищення ролі духовно-культурної складової такою ж мірою, як і правової, політичної та економічної.

По-шосте, побудова суспільства, яке відповідає принципам світового інноваційного розвитку, вимагає сприяння реалізації творчого потенціалу кожної людини і правового захисту її інтелектуальної власності. Тоді її креативні здібності плідно слугуватимуть її власним і суспільним інтересам.

Чітке дотримання цих принципів і активна життєва позиція кожного громадянина при політичній волі керівництва дозволять побудувати в Україні нове суспільство, забезпечити країні гідне місце в сучасній світовій спільноті, а народу – гідний його рівень добробуту.

Список літератури: 1. *Кремень В. Г., Пазиніч С. М., Пономарьов О. С.* Філософія управління: Підручник. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Харків: НТУ «ХПІ», 2008. – 524 с. 2. *Кремень В. Г.* Філософський погляд на перспективи соціокультурного буття людини // Філософія і сучасність. – 2010. – № 4. – С. 11-23. 3. *Гальчинський А., Гесць В., Кінах А., Семиноженко В.* Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 336 с. 4. *Кративенский С. Э.* Социальная философия. – М.: Гуманитарный центр ВЛАДОС, 1998. – 416 с. 5. Краткий

философский словарь / Под ред. *А. П. Алексеева*. – Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М.: Проспект, 2001. – 496 с. 6. Філософський словник соціальних термінів / За загальною редакцією *В. П. Андрущенко*. – Харків: Корвін, 2002. – 672 с. 7. *Амосов Н. М.* Разум, человек, общество, будущее. – К.: Байда, 1994. – 186 с. 8. *Данилов А.Н.* Переходное общество: проблемы трансформации. – Мн.: Харвест, 1998. – 432 с. 9. *Маурик Дж., ван.* Эффективный стратег: Пер с англ. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 208 с. – (Серия «Менеджмент для лидера»). 10. *Губерський Л. В., Андрущенко В. П., Михальченко М. І.* Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. – К.: Знання України, 2002. – 580 с. 11. *Момджян К. Х.* Введение в социальную философию. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 1999. – 560 с. 12. *Гуревичев М. М., Пономарев А. С., Романовский А. Г.* Инновационный тип мирового развития: текст лекций. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2010. – 48 с. 13. Социальная философия / Под ред. *И. А. Гобозова*. – М.: Издатель Савин С. А., 2003. – 528 с. 14. *Андрущенко В. П.* Історія соціальної філософіїб (Західноєвропейський контекст). – К.: Тандем, 2000. – 416 с. 15. *Michnik A.* Espiring to freedom and escape from it // The International Herald Tribune. – 26 mars 2007.

О. С. Пономарьов, А. О. Харченко

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ І СУСПІЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

З позицій соціальної філософії і філософії управління розглянуто завдання трансформаційних процесів в Україні. Проаналізовано причини їх непослідовності. Показано необхідність поглибленого вивчення феномену транзитивності й підвищення духовності народу.

А. С. Пономарев, А. А. Харченко

ФИЛОСОФИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ

С позиций социальной философии и философии управления рассмотрены задачи трансформационных процессов в Украине. Проанализированы причины их непоследовательности. Показана необходимость углубленного изучения феномена транзитивности и повышения духовности народа.

А. С. Ponomaryov, А. А. Kharchenko

MANAGEMENT PHILOSOPHY AND PUBLIC TRANSFORMATION

From positions of social philosophy and management philosophy the tasks of transformation processes in Ukraine are considered. The reasons of their inconsistent are analyzed. The necessity of deep study of the phenomenon of tranzitivity and increase of spirituality of people is shown.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2010

УДК 378.(14)

*Калініна Л.А.,
м.Миколаїв , Україна*